

Kindvriendelijke ruimtes in overvolle steden: hoe pak je dat aan?

MARJAN KETNER
(Speelwijk)

De voorspelling is dat in 2030 tweederde van de wereldbevolking in steden leeft. Worden onze steden als gevolg van deze trend steeds minder geschikt voor kinderen?

Het nieuwe Speel-
netwerk Stokhasselt
in Tilburg.

MARJAN VERBOEKET
(Speelwijk)

Kinderen hebben behoefte aan beweging. Om vrij te kunnen bewegen hebben kinderen veilige straten, pleinen en groen nodig. En omgekeerd heeft de buitenruimte de kinderen nodig: openbare ruimte zonder kinderen leeft niet. Gemeentes erkennen steeds vaker het belang van een kindvriendelijke buitenruimte, ook om gezondheidsproblemen op latere leeftijd zoals overgewicht te voorkomen. Daarnaast realiseren overheden zich dat groen en natuur een belangrijke bijdrage leveren aan een goede gezondheid en ontwikkeling van kinderen.

Het initiatief Speelwijk brengt spelen, bewegen en ontmoeten bij elkaar in ontwerpen voor de openbare ruimte. Hiervoor heeft Speelwijk een aanpak ontwikkeld waarin de participatie van kinderen en bewoners een grote rol speelt.

Belevingswereld van kinderen

De aanpak van Speelwijk begint vaak bij de scholen in de wijk. Belangrijk is dat de schoolleiding het belang erkent van een goede verbinding tussen school en wijk. De school is dan het platform voor de communicatie met de buurt over het project. Kinderen die vanuit de school betrokken zijn bij het project spelen daarin de rol van ambassadeur.

Elke wijk of buurt heeft plekken waar kinderen graag naartoe gaan. Die plekken kunnen formeel zijn, zoals speeltuinen of skateparken, of informeel zoals een braakliggend veldje of een sloot. Wat Speelwijk in kaart wil brengen is hoe kinderen zich naar deze plekken begeven. Speelwijk vraagt de kinderen aan te geven waar zij wonen, waar zij mogen spelen en waar niet. Kortom: wat hun actieradius is. De kinderen en de ontwerpers lopen samen de route van school naar huis. Hierbij wordt spel gebruikt als instrument om inzicht te krijgen in hoe de kinderen de openbare ruimte in hun wijk ervaren. In welke bomen klimmen ze? Welk straatje vermijden ze? Op welke plek verzamelen ze als ze samen spelen? De informatie die de kinderen hebben gegeven over de wijk wordt tijdens een bewonersbijeenkomst gepresenteerd en aangevuld door andere wijkbewoners. Speelwijk vraagt in die bijeenkomst aan alle wijkbewoners concrete ideeën aan te dragen voor een kindvriendelijke wijk en betreft daarbij ook de bewoners zonder kinderen en de mensen die spelende kinderen niet altijd als positief ervaren.

Veilig bewegen in steden

Het doel van Speelwijk is om spelen en bewegen bij elkaar te brengen door inzicht te geven in de bewegingen van kinderen in steden. Dit kan juist in stadswijken waar weinig ruimte is door aantrekkelijke routes en informele speelplekken te creëren op stoepen of in groenstroken. Daarnaast is een verbeterde zichtbaarheid van deze routes van belang. Niet alleen om automobilisten te attenderen op de aanwezigheid van kinderen en zo de verkeersveiligheid te vergroten, maar ook als een routekaart naar de speelvoorzieningen in de wijk voor de ouders en kinderen die deze plekken nog niet kennen.

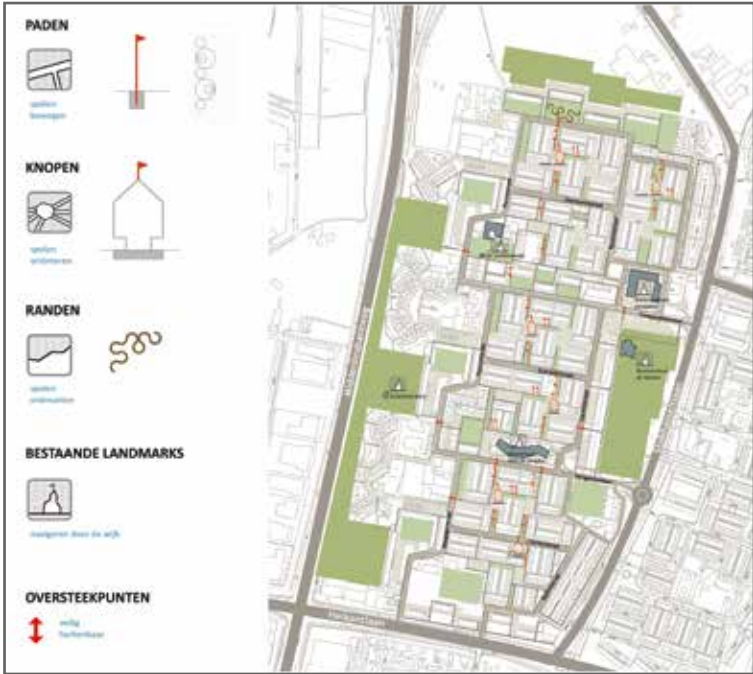
Speelwijken zijn maatwerk

In elke wijk wil Speelwijk zoveel mogelijk aansluiten op de cultuur, de sociale voorzieningen, de stedenbouwkundige opzet van de wijk en de landschappelijke kenmerken. Het samengaan van het sociale en het fysieke aspect van het gebruik van de openbare ruimte heeft in een aantal gevallen geleid tot een gecombineerd opdrachtgeverschap van verschillende afdelingen binnen de gemeentes (jeugd en welzijn, kinderwerk, ingenieursbureau). Omdat de organisaties die in een wijk actief zijn vaak verschillen, betekent dit maatwerk in proces. Maatwerk betekent ook dat het resultaat niet van te voren vaststaat. Pas na het onderzoek dat samen met de kinderen en de wijkbewoners wordt doorlopen, volgen keuzes voor locaties en een concept voor de inrichting.

In het Regentessekwartier in Den Haag is weinig speelruimte en de ruimte die er is, is moeilijk te vinden. Aan de hand van de bevindingen uit de rondwandelingen met de kinderen en uit de gesprekken met de beheerders en opbouwwerkers heeft Speelwijk hier het concept van speelzones ontwikkeld. De speelzones bevinden zich langs de belangrijkste looproutes van de kinderen van huis naar school. De uitwerking van de speelzones zijn onder andere een doolhofstoep en een zestig meter lange renbaan met een muurschildering die samen met de kinderen gemaakt is. De zones geven als rode lopers aan waar de bestaande speelplekken zich bevinden. Ze nodigen in eerste instantie uit tot kort gebruik, als het ware in het voorbijgaan, maar ze bieden ook de mogelijkheid voor een langer verblijf en een eigen, creatieve invulling van het spel.

De 60 meter lange
renbaan in het
Regentessekwartier
in Den Haag bevindt
zich langs een loop-
route van kinderen.

Voor meer informatie
kijk op speelwijk.nl

Speelnetwerk in Tilburg

De wijk Stokhasselt in Tilburg is gebouwd in de late jaren '60 en heeft de typische 'stempelstructuur' die kenmerkend is voor wijken uit die periode. De wijk is ruim opgezet met hoogbouw langs de buitenkant en laagbouw in het middengebied. De wijk heeft veel groen, waaronder een aantal grote parken met speelvoorzieningen aan de randen van de wijk. Uit rondwandelingen en gesprekken met de kinderen van de drie basisscholen in Stokhasselt bleek dat veel kinderen grote delen van de wijk niet kenden of er niet kwamen. In het kader van het project Vrij Buitenspelen in Stokhasselt van de gemeente Tilburg en Jantje Beton werd de opgave geformuleerd om kinderen en hun ouders op een prikkelende manier te 'verleiden' zich meer door de wijk te gaan bewegen.

De vlaggetjes langs de paden dienen als route-markering.
De graffiti op de elektrahuisjes stralen een welkome sfeer uit

Om inzicht te krijgen in de manier waarop kinderen zich door Stokhasselt bewegen en hun leefomgeving ervaren, maakte Speelwijk gebruik van het boek *The Image of the City* van Kevin Lynch. Hierin beschrijft hij vijf elementen die betrekking hebben op de leesbaarheid en onze ervaring van een stad of wijk, namelijk: paden (lijnen), landmarks (herkenningpunten), randen (begrenzingslijnen), knooppunten (overgangen) en gebieden (vlakken). Aan de hand van deze begrippen kreeg Speelwijk tijdens rondwandelingen met kinderen een goed beeld van welke paden en stoepen de kinderen gebruiken, op welke kruispunten zij hun route (opnieuw) bepalen, welke gebouwen of plekken zij herkennen om zich op te oriënteren en waar de grenzen liggen van hun speelgebied.

Deze analyse van de wijk vormde voor Speelwijk de basis voor het ontwerp van een aantal verschillende ingrepen in de openbare ruimte. Langs de door kinderen aangegeven paden zijn vlaggetjes gezet als routemarkering. De vele elektrahuisjes zijn voorzien van een positieve graffiti en laten zien dat kinderen welkom zijn in de wijk. Spelmarkeringen op de stoepen prikkelen de kinderen tot andere vormen van bewegen. Op parkeerplaatsen te midden van de laagbouw, die belangrijke kruispunten in de wijk vormen, zijn speelaanleidingen met een oriëntatiefunctie gerealiseerd. Deze speelhuisjes nodigen uit tot een korte ontmoeting, om even te spelen of een boodschap achter te laten op het krijtbord. De grasvelden voor de hoogbouw, voor veel kinderen de grens van hun speelgebied, hebben een speel- en ontmoetingsfunctie gekregen en vormen tegelijkertijd een verbinding met het achterliggende klim- en speelbos en de skatebaan.

De optelsom van ingrepen heeft geresulteerd in meerdere routes die bestaande en nieuwe speelplekken met elkaar verbinden en goed aansluit bij de stempelstructuur van de wijk.

Acht veilige oversteekplekken zorgen daarbij dat het middengebied van de wijk en de parken aan de randen goed op elkaar aansluiten, zodat alle kinderen en ouders de openbare ruimte in de wijk optimaal kunnen benutten.

Tot slot

Een kindvriendelijke wijk betekent niet dat er een aparte kinderstad wordt gemaakt, maar wel dat buitenspelen ook in drukke en vaak door autoverkeer gedomineerde stadswijken en -straten aantrekkelijk blijft.

Case-study Stokhasselt

Om het zelfstandig spelen zonder toezicht te bevorderen heeft Jantje Beton in de periode 1 januari 2010 tot en met 31 december 2013 samen met kinderen, ouders, buurtbewoners, gemeente, ontwerpers en andere partners gewerkt aan het opzetten van een speelnetwerk in vier 'speelwijken'. Deze bevinden zich in Korte Akkeren in Gouda, Huizum in Leeuwarden, Stad binnen de Linie in Den Helder en Stokhasselt in Tilburg. De Universiteit van Amsterdam en adviesburo Placemakers hebben onderzocht of de gestelde doelen zijn gehaald door middel van een case-study van een van de wijken, namelijk Stokhasselt in Tilburg. De hoofdvraag van dit onderzoek was: in hoeverre zorgt de aanleg van het speelnetwerk in Stokhasselt voor vrij en aantrekkelijk buitenspelen voor de kinderen in de wijk? De conclusie van het onderzoek was dat dankzij de komst van een Jantje Beton-speelbuurt in Stokhasselt het buitenspelen veel leuker is geworden. In 2011 vond bijna 75% van de kinderen de speelplekken saai. Tijdens het onderzoek bleek dat nog maar 38% te zijn.

Meer weten over dit onderzoek?
Kijk op jantjebeton.nl/nieuws/onderzoek/onderzoek-door-derden

Toekomst voor de jeugd

De jeugd heeft de toekomst. Maar is dat wel zo? De toekomst ziet er zorgwekkend uit. Klimaatverandering, een groeiende wereldbevolking, vervuiling en een toenemend verbruik van grondstoffen, ruimte, voedsel en drinkwater: we gaan v r over de grenzen heen van wat de aarde kan bieden. Dat kan leiden tot conflicten om alles wat schaars is. Dus is de vraag naar de toekomst van onze jeugd zeer legitiem.

Onderschat jongeren niet

Ruimte voor de Jeugd vroeg Ties Mouwen, jongerenvertegenwoordiger Duurzame Ontwikkeling bij de Verenigde Naties, of jongeren zelf bezig zijn met duurzaamheid: 'Hun kennis van duurzaamheid blijft steken op Facebook-niveau. Ze moeten heel vaak met het thema in aanraking komen voordat het kwartje begint te vallen.' Lieke 't Gilde, bestuurslid duurzame ontwikkeling bij de Nationale Jeugdraad, is optimistisch: 'Onderschat jongeren niet. Zij zijn echt bereid om zich in te zetten.'

Tweede natuur

De transitie om onze jeugd een toekomst te geven, kan in gang worden gezet door kleine persoonlijke initiatieven. Een voorbeeld is duurzame kinderopvang. De kinderen krijgen daar dagelijks voorgeleefd hoe ze respectvol kunnen omgaan met de omgeving. Duurzaamheid werkt door in alle facetten van de opvang: het gebouw, de inkoop, het beleid en – het allerbelangrijkste – de pedagogisch medewerkers. Die krijgen een intensieve training, zodat duurzaam handelen hun tweede natuur wordt.

Duurzaamheid in BuitenSpelen

In de komende editie van BuitenSpelen gaan we nader in op het thema duurzaamheid. In samenwerking met Ruimte voor de Jeugd interviewen we deskundigen en illustreren duurzaamheid in buitenspelen aan de hand van voorbeeldprojecten. Ook starten we op linkedin een discussie over dit uitermate relevante thema.

Ruimte voor de Jeugd is een interdisciplinair uitwisselingsplatform van deskundigen op het gebied van jeugd, (natuurlijk) spelen, speelgoed, gezondheid, welzijn, sport, verkeer, stedenbouw en jeugdbeleid. Meedoen? Kijk op ruimtevoordejeugd.nl.